

Läkarebetyg och öfriga handlingar, som lända till närmare upplysning i ärendet, skall jag tillställa vederbörande Utskott.

Stockholm den 29 Januari 1874.

Ad. Hedin.

N:o 156.

Af Herr **S. A. Hedin**: *Om anslag till understödjande af enskilda elementarläroverken.*

För fem och tjugu år sedan utgjorde statsanslaget för elementarläroverken, enligt den för år 1849 fastställda riksstat, endast 277,715 R:dr 22 skilling banko. I riksstaten för år 1858 hade det vuxit till 1,038,741 R:dr 37 öre R:mt, förutom de af Riksdagen 1856—1858 till byggnader för elementarläroverkens behof å Riksgälds-kontoret anvisade extra anslagssummor om tillsammans 236,123 R:dr 50 öre. Innevarande års riksstat upptager, för elementarläroverken, ett anslag å 1,692,247 R:dr 56 öre. Och det inför nu församlade riksmöte framlagda budget-förslag utvisar en tillökning i dessa kostnader af bortåt 600,000 R:dr, oberäknad en för den tillämnade pedagogiska undervisningsanstalten för elementarlärare begärd, ganska betydlig summa, som — när seminariet blir fullfärdigt — hotar att öfverstiga 80,000 R:dr. Är det väl sannolikt, att med denna starka tillökning elementarläroverkens budget skall åtminstone för den närmare framtiden kunna bibehållas oförändrad? Ett sådant antagande vore säkerligen förhastadt. Det faller t. ex. lätt i ögonen, att af de anslagsbelopp

för elementarläroverken, hvare Kongl. Maj:et nu äskat förhöjning, det till aflönande af e. o. lärare afsedda skall återkomma inför Riksdagen i den förändrade formen af betydligt ökad anslag till bestridande af motsvarande ordinarie lärares aflöning, alldenstund det i längden måste medföra kända olägenheter att vid läroverken använda ett större antal extraordinarier.

För öfrigt måste det ju så godt som sägas sig sjelft, att stigande välmåga i förening med folkmängdens tillväxt skall öka massan af vid elementarläroverken inträdessökande på ett sätt, som oafåttligt skall framkalla behovet af nya läroverk och framtinga ytterligare, betydliga statsutgifter, och detta i en så mycket snarare framtid, som redan nu i de större städerna, t. ex. Stockholm, skolor finnas, hvilka äro antingen rent af öfverbefolkade eller åtminstone starkare besökta, än med undervisningens ändamålsenliga gång och skoltuktens behöriga handhafvande kan vara rätt väl förenligt.

Någon utväg bör därför sökas, hvilken på samma gång länder till minskning af statsutgifterna för elementarundervisningen och erbjuder betryggande borgen för en god elementarbildning. Hvad i sådant afseende med påräknelig framgång må kunna försökas, derå har staten sjelf medelbart hänvisat genom den ställning, hon intagit till enskilda företag på den materiella odlingens område. Sedan lång tid tillbaka har staten der understödt företag, hvilka eljest icke skulle hafva nått den utveckling de verkligen vunnit. Samma grundsats bör tillämpas äfven med afseende på enskilda företag till den intellektuella odlingens främjande. Likasom staten bygt stambanor, men öfverlemnade bibanors byggande åt enskilda, med statsunderstöd hugnade bolag, borde han, med bibehållande af de offentliga läroverken såsom stam, lemna sådan uppmuntran åt enskilda skolor, att dessa kunde varda satta i stånd att verksammare än hittills öfvertaga odlingen af en betydligare del af det arbetsfält, som hotar att blifva allt för vidsträckt för statens omsorger och tillgångar. Jag föreställer mig, att anslag kunde beviljas åt enskilda läroverk mot skyldighet för dessa att mottaga ett mot anslaget belopp proportioneradt antal obemedlade frielever, dock så att understödet för hvarje frielev med högst 50 kronor eller — kanske rättare — med högst en tredjedel understege medelkostnaden för lärjunges undervisning vid statens elementarläroverk. Likasom den af staten understödda enskilda företagsamheten på det materiella området såsom belöning åt staten medfört ökade inkomster, så skulle hvarje åt de enskilda läroverken lemnadt understöd bidraga till minskning af de eljest oundvikliga statsutgifterna för elementarundervisningen.

Att anslag till sådant ändamål till en början, medan det gäller att göra försök och pröfva det här framställda förslagets lämplighet, ej bör tilltagas mycket högt, ligger i sakens natur: om resultatet visar sig godt, kan man ju efter hand gå vidare på den beträdda vägen. Hvad kontrollen öfver medlens an-

vändning vidkommer, torde bestämmelserna derom i enskildheter böra öfverlemnas åt Kongl. Maj:t. De enskilda skolorna lära utan tvifvel, i sitt eget intresse, gerna se, att denna kontroll blifver noggrann och sträng, blott att den ej vill ingripa i skolornas inre organisation och lif, utan håller sig inom en allvarlig *inspektions* gränser.

Mätte man, vid pröfning af denna tanke, ej förbise, ej underskatta den stora fördelen af, att icke alla läroverk ordnas och arbeta under alldeles enahanda former, hvilket ej medgifver tillbörligt utrymme för de individuella anlagens utveckling. Hugnas de enskilda läroverken med något understöd från statens sida, skola de ännu bättre, än hittills, sättas i stånd att sjelfständigt utveckla sig i pedagogiskt hänseende, hvarigenom ej blott de särskilda bildningsbehofven bättre tillgodoses, utan ock en rikare, mångsidigare pedagogisk erfarenhet i det hela kan vinnas.

Jag tillåter mig, på grund af hvad ofvan korteligen anförts, att föreslå,

att Riksdagen behagade till Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett förslagsanslag af 12,000 kronor, att efter Kongl. Maj:ts pröfning och under de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna för godt att fastställa, fördelas mellan de enskilda läroverk, som önska att af en sådan förmån komma i åtnjutaude, mot skyldighet för dessa att mottaga ett visst, efter anslagsbeloppet proportioneradt och af Kongl. Maj:t bestämdt antal obemdlade frielever, dock att anslaget för hvarje frielev med högst en tredjedel understiger medelkostnaden för en lärjunges undervisning vid statens läroverk.

Stockholm den 29 Januari 1874.

Ad. Hedin.
